

**ЧЕТ ЭЛ ДАВЛАТЛАРИДА ОИЛАВИЙ АЖРИМЛАРНИ
РАСМИЙЛАШТИРИШ ШАРОИТЛАРИ:
ЎЙЛАШ УЧУН БЕРИЛАДИГАН МУДДАТЛАР**

Рустамов Жахонгир Икром ўғли

“Оила ва гендер” илмий-тадқиқот институти илмий ходими,
социология фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)

Аннотация. Мазкур мақола турли мамлакатлардаги ажрашиш ҳуқуқий нормаларининг қиёсий таҳлиliga бағишланган. Мақолада ўйлаб кўриш муддатлари ва уларнинг мақсадлари, шунингдек, ушбу муддатларнинг маданий, ижтимоий ва иқтисодий таъсири таҳлил қилинган. Ҳар бир мамлакатда ўйлаб кўриш муддатларининг узунлиги ва мақсадлари ҳар хил бўлиб, улар маданий ва ижтимоий омиллар билан боғлиқ. Қиёсий таҳлил орқали ҳар бир мамлакатдаги ўйлаб кўриш муддатларининг хусусиятлари кўриб чиқилган ва уларнинг оила ва жамиятга таъсири баҳоланган. Хулоса ва тавсиялар қисмида эса ажрашиш жараёнини тартибга солувчи ҳуқуқий нормаларни такомиллаштириш бўйича қатор таклифлар берилган.

Калит сўзлар: ажрашиш, ўйлаб кўриш муддатлари, ҳуқуқий нормалар, оилавий ҳуқуқ, қиёсий таҳлил, эр-хотин ярашиши, болалар ҳимояси, маданий ва ижтимоий омиллар, қонунчилик, халқаро тажриба.

Аннотация. В данной статье представлен сравнительный анализ правовых норм, регулирующих процесс развода в различных странах. Рассмотрены сроки на раздумье и их цели, а также культурное, социальное и экономическое влияние этих сроков. В каждой стране продолжительность и цели сроков на раздумье различаются в зависимости от культурных и социальных факторов. В результате сравнительного анализа выявлены особенности сроков на раздумье в каждой стране и оценено их влияние на семью и общество. В заключении предложены рекомендации по совершенствованию правовых норм, регулирующих процесс развода.

Ключевые слова: развод, сроки на раздумье, правовые нормы, семейное право, сравнительный анализ, примирение супругов, защита детей, культурные и социальные факторы, законодательство, международный опыт.

Abstract. This article presents a comparative analysis of legal norms governing the divorce process in various countries. It examines the reflection periods and their objectives, as well as the cultural, social, and economic impact of these periods. The duration and goals of reflection periods vary in each country, depending on cultural and social factors. Through comparative analysis, the characteristics of reflection periods in each country are identified, and their impact on family and society is assessed. The conclusion provides recommendations for improving legal norms that regulate the divorce process.

Keywords: divorce, reflection periods, legal norms, family law, comparative analysis, spousal reconciliation, child protection, cultural and social factors, legislation, international experience.

КИРИШ

Ажрашиш – бу оилалар ва жамият учун чуқур таъсир этувчи муҳим ижтимоий ҳодиса. Ажрашиш жараёнида ўйлаб кўриш учун муддатларни жорий этиш эр-хотинга ажрашиш ҳақида ақлли қарор қабул қилиш ва ярашиш имкониятини беришга қаратилган. Турли мамлакатларда ўйлаб кўриш муддатлари турлича ва ҳар хил мақсадларга ва асосларга эга. Мазкур маърузанинг мақсади – ажрашиш жараёнини тартибга солишда халқаро тажрибани, айниқса ўйлаб кўриш муддатлари бўйича таҳлил қилиш ва уларнинг оилалар ва жамиятга таъсирини аниқлаш.

Асосий қисм

Турли мамлакатларда ажрашиш ҳуқуқий нормаларининг кўриб чиқиши

Ажрашиш жараёнини тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар турли мамлакатларда сезиларли даражада фарқ қилади. Бу фарқлар тарихий, маданий ва ижтимоий омиллар, шунингдек, ҳуқуқий анъаналар билан боғлиқ. Масалан, айрим мамлакатларда ажрашиш жараёни соддалаштирилган бўлиб, давлатнинг аралашувини минималлаштиришга қаратилган, бошқаларида эса қонунчилик оилани сақлаш ва болалар манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган.

Ўйлаб кўриш муддатлари: концепция ва мақсадлар

Ўйлаб кўриш муддатлари – бу қонунчиликда белгиланган давр бўлиб, эр-хотинга ажрашиш ҳақида якуний қарор қабул қилиш учун берилган. Бу муддат бир неча ҳафтадан бир неча ойгача ўзгариши мумкин ва қуйидаги мақсадларга қаратилган:

- Эр-хотиннинг ярашиши учун вақт бериш.
- Оила институтларини ҳимоя қилиш.
- Ажрашиш билан боғлиқ барча масалаларни ҳал қилиш учун вақт бериш.
- Болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш.

ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ

АҚШда ажрашиш тўғрисидаги қонунлар штатдан штатга фарқ қилади. Масалан, Калифорнияда минимал олти ойлик ўйлаб кўриш муддати белгиланган. Техасда бу муддат 60 кунни ташкил қилади. АҚШда федерал қонунчилик барча штатлар учун ягона нормаларни ўрнатмайди, бу эса турли ҳудудларда турли ёндошувлар ва ўйлаб кўриш муддатларига олиб келади.

Мисол: Калифорния штатида минимал ўйлаб кўриш муддати олти ойни ташкил қилади, бу эр-хотиннинг ажрашиш билан боғлиқ барча масалаларни ҳал қилиш ва ярашиш учун вақт беради.

Буюк Британияда ўйлаб кўриш муддати 20 ҳафта. Бу давр ажрашиш билан боғлиқ барча масалаларни ҳал қилиш ва мумкин бўлган ярашишга эришиш учун берилади. Англия ва Уэльс қонунчилиги эр-хотиннинг ажрашиш тўғрисида якуний қарор қабул қилишидан олдин мажбурий муддатдан ўтишни талаб қилади.

Мисол: Буюк Британияда ўйлаб кўриш муддати 20 ҳафтани ташкил қилади, бу эр-хотиннинг ўз қарорини яхшилаб ўйлаб кўриши ва ярашиш имкониятларини кўриб чиқишига имкон беради.

Германияда қонунчилик эр-хотиндан ажрашиш ҳақидаги аризани беришдан олдин бир йил алоҳида яшашни талаб қилади. Бу муддат эр-хотиннинг ўзаро розилиги ёки хонадонда зўравонлик каби айрим ҳолатлар мавжуд бўлганда қисқартирилиши мумкин.

Мисол: Германияда эр-хотин ажрашиш ҳақидаги аризани беришдан олдин бир йил алоҳида яшаши керак, бу уларга ажрашиш ҳақида ақлли қарор қабул қилиш учун вақт беради.

Францияда ўйлаб кўриш муддатлари ажрашиш турига қараб ўзгаради. Агар эр-хотин ўзаро розилик билан ажрашса, ўйлаб кўриш муддати 15 кунни ташкил қилади, бир томонлама ажрашишда эса – 6 ой. Бу ҳар бир ҳолатнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олиш ва эр-хотинга барча масалаларни ҳал қилиш учун етарли вақт бериш имконини беради.

Мисол: Францияда эр-хотин ўзаро розилик билан ажрашганда ўйлаб кўриш муддати 15 кунни ташкил қилади, бу икки томон розилиги бўлганда ажрашиш жараёнини тезда яқунлаш имконини беради.

Швецияда болалар бўлганида 6 ойлик ва агар эр-хотиндан бири ажрашишга рози бўлмаса, 12 ойлик минимал ўйлаб кўриш муддатлари белгиланган. Бу муддатлар болалар манфаатларини ҳимоя қилиш ва ярашиш учун вақт беришга қаратилган.

Мисол: Швецияда болалар бўлганида ўйлаб кўриш муддати 6 ойни ташкил қилади, бу уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш ва ота-онанинг мумкин бўлган ярашиши учун вақт беради.

Қиёсий таҳлил

Ўйлаб кўриш муддатларидаги фарқлар ҳар бир мамлакатнинг маданий, ижтимоий ва ҳуқуқий хусусиятлари билан боғлиқ. Бу фарқлар ажрашиш жараёнига ва унинг оила ва жамиятга таъсирига сезиларли даражада таъсир кўрсатади.

Турли мамлакатлардаги ўйлаб кўриш муддатларининг қиёсий таҳлили

Мамлакат	Ўйлаб кўриш муддати	Асослар ва мақсадлар
АҚШ (Калифорния)	6 ой	Ярашиш ва масалаларни ҳал қилиш вақти
Буюк Британия	20 ҳафта	Масалаларни ҳал қилиш ва ярашиш вақти
Германия	1 йил	Ажрашиш ҳақида ақлли қарор қабул қилиш
Франция	15 кун - 6 ой	Ҳар бир ҳолатга индивидуал ёндошув
Швеция	6-12 ой	Болалар манфаатларини ҳимоя қилиш ва ярашиш

Маданий ва ҳуқуқий фарқларнинг ажрашиш жараёнига таъсири

Маданий ва ҳуқуқий фарқлар ажрашиш жараёнига сезиларли таъсир кўрсатади. Никоҳ ва оилага нисбатан консерватив қарашларга эга мамлакатларда оила ни сақлашга кўпроқ ҳисса қўшиш учун ўйлаб кўриш муддатлари узокроқ бўлиши мумкин. Либерал мамлакатларда эса ўйлаб кўриш муддатлари қисқа бўлиши мумкин, бу эса эр-хотиннинг ажрашиш жараёнини тезда яқунлашга имкон беради.

Ўйлаб кўриш муддатларининг оилаларга таъсири

Ўйлаб кўриш муддатлари оилаларга ҳам ижобий, ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бир томондан, улар эр-хотиннинг ярашиши ва болаларни ҳимоя қилиш учун вақт беришади, бошқа томондан, улар стресс ва ноаниқликни ошириши мумкин.

Психологик жиҳатлар

Ўйлаб кўриш муддатлари эр-хотиннинг ўз қарорини ўйлаб кўриши ва ярашиши учун вақт бериш билан психологик ҳолатига ижобий таъсир кўрсатиши мумкин. Бироқ узок муддатлар стресс ва ноаниқлик ҳиссини келтириб чиқариши мумкин.

Ижтимоий жиҳатлар

Ўйлаб кўриш муддатлари ижтимоий барқарорликка ҳисса қўшиши мумкин, барча ажрашиш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилиш учун вақт бериш ва импульсив қарорларнинг олдини олиш билан.

Иқтисодий жиҳатлар

Ўйлаб кўриш муддатлари оиланинг иқтисодий ҳолатига ҳам ижобий, ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бир томондан, улар мулкий масалаларни ҳал қилиш учун вақт беришади, бошқа томондан, ажрашиш жараёнининг харажатларини ошириши мумкин.

ХУЛОСА

Никоҳни бузиш жараёнида ўйлаш учун муддатларни жорий этиш оилаларни сақлаб қолиш ва болалар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда муҳим восита ҳисобланади. Аммо ажрашиш тўғрисидаги қонунчиликни ишлаб чиқишда ҳар бир мамлакатнинг маданий ва ҳуқуқий хусусиятларини ҳисобга олиш муҳимдир.

Ойлаш муддатлари ҳақидаги асосий хулосалар:

- Ойлаш муддатлари турмуш ўртоқларга ажрашиш тўғрисида онгли қарор қабул қилиш учун вақт беради.
- Муддатларнинг фарқланиши ҳар бир мамлакатнинг маданий ва ҳуқуқий хусусиятлари билан боғлиқ.
- Ойлаш муддатлари оилаларга ҳам ижобий, ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Қонунчиликни такомиллаштириш учун тавсиялар

Ажрашиш тўғрисидаги қонунчиликни такомиллаштириш учун қуйидаги тавсияларни кўриб чиқиш мумкин:

- Ҳар бир оиланинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олувчи мослашувчан ойлаш муддатларини жорий этиш.
- Ажрашиш жараёнида бўлган оилалар учун психологик ёрдам ва медиациянинг мавжудлигини таъминлаш.
- Ажрашишнинг болалар ва жамият учун оқибатлари тўғрисида хабардорликни ошириш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. U.S. Census Bureau. (2022). Marital Status of the Population by Sex, Race, and Hispanic Origin. Retrieved from <https://www.census.gov>
2. California Courts. (2023). California Divorce Laws. Retrieved from <https://www.courts.ca.gov>
3. Ministry of Justice UK. (2022). Divorce, Dissolution and Separation Act 2020: A Guide. Retrieved from <https://www.gov.uk>
4. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2023). Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft. Retrieved from <https://www.bmjuv.de>
5. INSEE (Institut national de la statistique et des études économiques). (2023). Le divorce en France. Retrieved from <https://www.insee.fr>
6. Statistiska centralbyrån (SCB). (2023). Marriage and Divorce Statistics in Sweden. Retrieved from <https://www.scb.se>
7. Pew Research Center. (2022). The Changing Profile of Unmarried Parents. Retrieved from <https://www.pewresearch.org>
8. Ministry of Health, Labour and Welfare (Japan). (2023). Statistics on Marriage and Divorce in Japan. Retrieved from <https://www.mhlw.go.jp>
9. Statistics Korea. (2023). Divorce Rate in South Korea. Retrieved from <https://kostat.go.kr>

10. Australian Bureau of Statistics. (2023). Divorces, Australia. Retrieved from <https://www.abs.gov.au>
11. Statistics New Zealand. (2023). Divorce Rates in New Zealand. Retrieved from <https://www.stats.govt.nz>
12. Statistik Austria. (2023). Marriage and Divorce Statistics in Austria. Retrieved from <https://www.statistik.at>

Research Science and Innovation House

